

รายงานการศึกษา

เรื่อง

การพัฒนาเมือง ตามแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์”

โดย

ว่าที่ร้อยตรีบุญธรรม หุຍประเสริฐ

เสนอ

คณะกรรมการหลักสูตรนักบริหาร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารมหานครระดับสูงรุ่นที่

ระหว่างวันที่ ๓ มิถุนายน - ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๗

คำนำ

ในการจัดทำรายงานการศึกษา เรื่อง การพัฒนาเมืองตามแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” นี้ เป็นรายงานการศึกษาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ในหลักสูตรนักบริหารมหานครระดับสูง รุ่นที่ ๙ ระหว่างวันที่ ๓ มิถุนายน – ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๗ โดยการศึกษาดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำความรู้ที่ได้จากการเรียน มาบูรณาการ เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงงานของกรุงเทพมหานครต่อไป

รายงานการศึกษา เรื่อง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” นี้ เป็นการอัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระราชทานในโอกาสที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนำคณะเดิน-วิ่ง เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงินรายได้จากการจัดงานเพื่อสมทบทุนโครงการแก้ปัญหาการจราจรตามพระราชดำริ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันอังคารที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗ มาเป็นองค์ปฐมในการศึกษา ประกอบกับแนวคิดในการพัฒนาเมืองต่าง ๆ เพื่อศึกษาและพิจารณาในรายละเอียดในการประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานคร ให้เป็นเมืองสวรรค์ตามพระราชดำริต่อไป

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ ท่านสุธี มากบุญ อาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำแนะนำ ท่าน ดร.เกรียงพล พัฒนรัฐ ผู้อำนวยการสำนักผังเมืองที่ให้ความรู้ด้านการพัฒนาเมือง และบุคลากรของกองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง ที่ช่วยงานด้านการจัดทำเอกสารและการนำเสนอ รวมทั้งครอบครัวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดทำรายงานการศึกษานี้ ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

บทคัดย่อ

นับเป็น พระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานครเพื่อให้เกิดการจราจรที่มีประสิทธิภาพ เป็นเมืองโปร่ง เป็นเมืองน่าดู เป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเป็นเมืองที่สวยงาม รวมทั้งการสร้างเมืองใหม่ที่จะรองรับความเจริญเติบโตไปในอนาคต กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนครหลวง สมควรอย่างยิ่งที่น้อมนำแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” มาเป็นหลักชัยในการพัฒนา โดยจากการศึกษาพระราชดำริ ดังกล่าว จากการพิจารณาใจความในพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้ ซึ่งสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาได้ดังนี้คือ

๑. การจราจรที่มีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุงโครงข่ายถนนและขนส่งมวลชน การปรับปรุงด้านวิศวกรรมจราจร การรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมปรับปรุงและเคารพกฎจราจร การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางสัญจรทั้งทางบกและทางน้ำ
๒. เมืองโปร่ง โดยลดความหนาแน่นของประชากรและอาคาร การย้ายสถานที่ราชการ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน การเพิ่มพื้นที่โล่งสาธารณะ และช่องระบายอากาศของเมือง
๓. เมืองน่าดู พัฒนาเมืองให้สะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากมลภาวะ
๔. เมืองประวัติศาสตร์ เสริมสร้างความสง่างามของย่านประวัติศาสตร์ การปรับปรุงอาคารสถานที่โดยรอบ การจัดระเบียบกิจกรรม การปรับปรุงกายภาพ และภูมิทัศน์ริมแม่น้ำ เจ้าพระยาและคูคลอง จัดระบบขนส่งมวลชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพิ่มความร่มรื่น ส่งเสริมกิจกรรมประเพณี และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
๕. เมืองสวยงาม โดยตกแต่งเมืองด้วยป้ายของเมือง เชิญชวนภาคเอกชน ประชาชนปรับปรุงตกแต่ง อาคาร บ้านเรือนให้สวยงาม กำหนดเส้นขอบฟ้าของเมือง เพิ่มความร่มรื่นสดชื่น และสวยงามด้วยไม้ใหญ่และไม้ประดับ

การดำเนินการพัฒนาเมืองตามแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” จากการศึกษาค้นคว้าต้องดำเนินการโดย เริ่มต้นที่ตนเองก่อน คือ กรุงเทพมหานคร ต้องจุดประกายและเป็นตัวกลางในการประสานงานทุกภาคส่วน โดยทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ต้องมีแผนงานและการบูรณาการร่วมกันตั้งแต่ เริ่มรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมตรวจตรารักษาไว้ นอกจากนี้ต้องหาหรือกับรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางการสร้างเมืองใหม่ เพื่อเป็นตัวอย่างและรองรับการเจริญเติบโตของกรุงเทพฯ ที่เพิ่มขึ้นในอนาคตอีกด้วย

สารบัญ

หน้า

บทที่ ๑ บทนำ ๔ - ๕

บทที่ ๒ พระราชดำรัสและแนวความคิดการพัฒนาเมืองที่เกี่ยวข้อง ๖ - ๑๘

บทที่ ๓ แนวพระราชดำริสู่การปฏิบัติ ๑๙ - ๒๘

บทที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ ๒๙ - ๓๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมา

จากพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗ มีความวรรคหนึ่งว่า “...แฮยิด ๘๔ จะมีเมือง เรียกว่า เมืองสวรรค์ เมืองที่ดี มีไหม เขาบอกว่า มีทาง ก็เลยขอให้ไว้ใจว่าเราคิด คิดอยู่จะสร้างเมืองสวรรค์ จะทำให้กรุงเทพมหานคร นี้เป็นเมืองสวรรค์ แล้วก็เมืองใหม่นั้นก็จะเป็น เมืองสวรรค์เหมือนกัน ไม่ได้เป็นการย้ายกรุงเทพฯ ไปที่อื่นไกล แต่ว่าเป็นการปรับปรุงให้ดีขึ้น อันนี้พูดอย่างนี้สำหรับแห่ท่านให้ท่านคิด เพราะว่าแต่ละ คนก็คงต้องคิดว่า เอ้อ...จะไปทำที่ไหน ก็คิดเอาเอง” นอกจากนั้นพระองค์ท่านยังมีพระราชดำรัสอีกว่า “แต่ที่เราคิดเป็นการสร้างเมืองที่จะเป็นตัวอย่าง และทำให้เมืองเดิมของเราคือ กรุงเทพมหานคร นี้ เป็นเมืองที่โปร่ง เป็นเมืองที่น่าดู เป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเป็นเมืองที่สวยงาม...”

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่คณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำคณะผู้ร่วมจัดการแข่งขันเดิน-วิ่ง เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงินรายได้ จากการจัดงาน เพื่อสมทบทุนโครงการแก้ปัญหาการจราจรตามพระราชดำริ ณ พระตำหนัก จิตรลดารโหฐาน วันอังคารที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗)

นับเป็นพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง ของกรุงเทพฯ ที่ชัดเจนที่สุดองค์หนึ่ง ในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเชิงบูรณาการ ทั้งด้านการจราจร การใช้ที่ดิน ให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองสวรรค์ คือเป็น ทั้งเมืองที่โปร่ง เป็นเมืองที่น่าดู เป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเป็นเมือง ที่สวยงาม ซึ่งแนวพระราชดำริดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเมืองในหลาย ๆ ประการ สมควรที่กรุงเทพมหานครจะน้อมนำแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” มาเป็น หลักชัยในการพัฒนาเมืองของกรุงเทพฯ โดยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เมื่อทำงานให้สอดคล้อง เหมาะสมและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงฟื้นฟูเมืองให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองน่าอยู่สอดคล้องกับวิถีไทย และมีความทันสมัยทัดเทียม กับมหานครในอารยประเทศ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสนองแนวพระราชดำริที่จะทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองสวรรค์ โดยการ ปรับปรุงการจราจรให้มีประสิทธิภาพ ปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเดิม ให้เป็นเมืองที่โปร่ง เป็นเมืองที่น่าดู เป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเป็นเมืองที่สวยงาม รวมทั้งการกำหนดแนวทางเพื่อสร้างเมืองใหม่

๒.ศึกษาแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” จากพระราชดำรัส ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ในโอกาสที่คณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยนำคณะผู้ร่วมจัดการแข่งขันเดิน – วิ่ง เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงินรายได้จากการจัดงาน เพื่อสมทบทุนโครงการแก้ปัญหาการจราจรตามพระราชดำริ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันอังคารที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗ และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองต่าง ๆ

๓. เสนอแนวทางการพัฒนาเมือง ตามแนวพระราชดำริ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

ขอบเขตการศึกษา

จะศึกษาแนวทางการพัฒนาเมือง ของกรุงเทพฯ ทั้งด้านการปรับปรุงการจราจร และการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง สนองแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” และนำเสนอแนวทางปฏิบัติ โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาเมืองที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงประกอบด้วย

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ จะศึกษาจากองค์พระราชดำรัส และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับโครงการที่ดำเนินการไปแล้ว

ประโยชน์ของการศึกษา

เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาเมืองของกรุงเทพมหานคร ตามแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” ทั้งด้านการปรับปรุงการจราจรให้มีประสิทธิภาพและการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองน่าอยู่ เมืองสวยงาม ทัดเทียมมหานครชั้นนำของอาเซียน โดยยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์, เอกลักษณ์วัฒนธรรมของไทย

บทที่ ๒

พระราชดำรัสและแนวความคิดการพัฒนาเมืองที่เกี่ยวข้อง

พระราชดำรัส

พระราชดำรัส⁽¹⁾

ในโอกาสที่คณบดีคณะนิติศาสตร์⁽²⁾ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นำคณะผู้ร่วมจัดการแข่งขันเดิน – วิ่ง เข้าเผ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงินรายได้

จากการจัดงานเพื่อสมทบทุนโครงการแก้ปัญหาการจราจร

ตามพระราชดำริ

ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันอังคาร ที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗

ขอขอบใจที่กรรมการได้นำเงินมาสมทบทุนในการแก้ไขปัญหารถจราจรและที่ได้แถลงว่าจะทำ
ในขอบเขตของหน้าที่ของตนที่จะช่วยแก้ปัญหารถจราจรซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาดูด้วยกัน
คือแต่ละคนจะต้องทำในขอบเขตของหน้าที่ของตนและประสานกับผู้อื่นที่มีหน้าที่ต่างกัน.

การจราจรส่วนหนึ่งต้องพึ่งกฎจราจรอย่างที่ได้แถลงมา เพราะว่าถ้าแต่ละคนเคารพกฎจราจร
การสัญจรจะเรียบร้อยขึ้น มีระเบียบมากขึ้น และไม่มีการขัดข้อง อุบัติเหตุที่มีในท้องถนนก็น่าจะลดลง.
แต่ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า ถ้าทุกคนเคารพกฎจราจรจริงๆ ก็จะทำให้การจราจรเคลื่อนได้ดี แต่ถ้ามีสักคน
เดียวที่ไม่เคารพ อาจทำให้เกิด เช่นเกิดอุบัติเหตุ ทำให้ทั้งเมืองติดชะงักได้. ฉะนั้นก็เป็นกรบ้านที่ได้ตั้ง
ไว้กับตัว ที่ค่อนข้างจะยาก เพราะว่าจะต้องให้ทุกคนสามารถที่จะรู้กฎจราจร และปฏิบัติตามกฎจราจร
ซึ่งถ้าได้ปฏิบัติตามกฎจราจรสัก ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ก็จะเป็นผลที่ดีมาก. ถ้าสอบก็คงสอบผ่านได้ แต่ว่า
การสอบผ่านได้นั้น ผลอาจออกมาเป็นศูนย์เปอร์เซ็นต์ก็ได้. ฉะนั้นก็เห็นใจท่านทั้งหลายที่ได้ตั้งใจ แต่ว่า
ผลไม่ค่อยได้. ถ้าผลไม่ค่อยได้ ข้อสำคัญต้องดูว่าผลที่ได้ แค่นั้นก็ตาม จะทำให้ช่วยส่วนรวมได้.

(1) เรียบเรียงขึ้นตามที่ได้บันทึกพระสุรเสียงไว้

(2) รองศาสตราจารย์ สุรเกียรติ์ เสถียรไทย

ตอนนี้เกี่ยวข้องกับ การจราจร หรือปัญหาการจราจรเกี่ยวข้องกับแขนงอื่นของวิชาการ ทั้งหมด. นี้ของท่านก็เป็นนิติศาสตร์ คือกฎหมายกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่จะต้องตั้งให้ดี. แม้กฎหมายหรือกฎหมายเกี่ยวข้องกับจราจร ก็ไม่เป็นสิ่งของที่รื้อยเปอร์เซ็นต์. มีหลายสิ่งติดขัด. แม้ในกฎหมายจราจร ถ้าไปดูจริงๆ ชัดกัน. ฉะนั้นไม่สามารถที่จะปฏิบัติ. ข้อต่อไปก็คือ เมื่อมีกฎหมายทุกคนก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้น และมีเจ้าหน้าที่ที่จะต้องเป็นผู้ดูแลในการปฏิบัติ ก็คือตำรวจ หรือต่อไปก็คือศาล. ทั้งหมดนี้ ผู้ที่ปฏิบัตินั้นก็อาจปฏิบัติไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์. ถ้าร้อยเปอร์เซ็นต์ก็หมดปัญหา หรืออาจไม่หมดก็ได้. เพราะว่าถ้าทำร้อยเปอร์เซ็นต์เพื่อกฎหมาย จราจรไม่สอดคล้องกัน อาจชนกัน ก็เป็นไปได้. แต่ว่าอย่างน้อยที่สุด ถ้าหากว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายตำรวจและฝ่ายศาลทำงานให้สอดคล้อง ก็คงแก้ไขปัญหาลงได้. ปัญหาในทางรักษากฎจราจรก็จะดีขึ้น มีผลมากขึ้น.

อีกอย่างหนึ่ง ก็จะต้องมีเครื่องมือเครื่องใช้. สำหรับการจราจร เครื่องมือนั้นสำคัญที่สุด ก็คือถนน. ก็ต้องมีถนนที่เหมาะสม มีเครื่องควบคุมการจราจรที่เหมาะสม และมีกฎหมายของแต่ละแห่ง แต่ละส่วน ของผิวจราจรนั้น ให้เหมาะสม. อันนี้ก็ไม่ใช่เรื่องของนิติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องของรัฐศาสตร์ หรือของตำรวจ หรือของศาล เป็นเรื่องของวิศวกรรม. ก็จะต้องทำวิศวกรรมให้ดีขึ้น คือหมายความว่าทำถนนให้ดีขึ้น ให้สอดคล้อง ซึ่งเป็นกรบ้านที่หนักที่สุด เพราะว่ากรุงเทพฯ ได้สร้างมาเป็นเวลา ๒๐๐ ปีแล้ว ไม่ได้มีแผนผังเมืองที่จริงๆ จังๆ. ก็มีการผังเมืองของทางการ แต่ว่าก็ไม่ค่อยได้ประโยชน์มากนัก เพราะว่าคนไทย ตามชื่อเป็นคนไทย คือมีอิสระบังคับกันไม่ได้. จะสร้างอะไรก็สร้าง อยากจะสร้างเดี๋ยวนี้ก็สร้าง ก็ไปขวากับคนอื่น คือขวากับคนอื่น. อันนี้ก็เลยแก้ไขไม่ได้. ซึ่งทำให้เห็นได้ ถ้าทางแผนที่กรุงเทพฯ แล้วจะสั่นหัวกันทั้งนั้น หรือไม่สั่นหัว เพราะว่าอาจไม่เข้าใจก็ได้ อาจดูแผนที่ไม่เป็น. แต่ถ้าดูแผนที่จริงๆ มีคนมาชี้แจ้งว่า เราอยากไปจากที่หนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง ต้องผ่านเส้นทางไหน จะเข้าใจว่ามันเป็นไปไม่ได้. สมมติว่าคนสองคนในเมืองจะไปในเวลาเดียวกัน จากบ้านไปทำงานจะสวนกัน. เมื่อสวนกันแล้วไม่ยอมถอยกันก็ชนกัน แล้วก็ทำให้ทั้งหมดเป็นอัมพาต. ฉะนั้นจะต้องมีผังเมืองให้ดีขึ้น หรือมีการสร้างถนนที่เหมาะสมขึ้น ให้เหมาะสมกับการจราจร.

ที่พูดถึงโครงการพระราชดำริ ทุกคนก็คงต้องงง เพราะว่าที่เราทราบกัน เงินที่ให้สำหรับโครงการพระราชดำรินั้นมี ๒ ส่วนสำคัญ. ส่วนหนึ่งคือสนับสนุนให้มีสายตรวจตำรวจ อีกส่วนหนึ่งให้มีการปรับปรุงขยายเส้นทางสัญจร. นอกจากนั้นก็ยังมีเส้นทางไม่ใช่สำหรับรถ แต่สำหรับคนข้ามถนนอีก. อาจเห็นว่ามีเงินเท่าไรก็อาจไม่พอ แต่ว่าที่ทำนั้นก็จะเป็นจุดๆ ซึ่งทางราชการทำไม่ได้ เพราะว่าถ้าทางราชการทำ จะต้องทำทุกแห่งพร้อมกัน เพราะว่ากลัวเขาจะว่าฝนตกไม่ทั่วฟ้า. เมื่อสองปีที่ผ่านมา

ก็เห็นได้ว่าฝนตกมักจะท่วมฟ้า เพราะว่าฝนตกหนัก เมื่อตกหนักแล้วน้ำก็ท่วม. คราวนี้ก็เกิดปัญหาว่า ทำไมน้ำท่วม ทำไมน้ำไม่ไหล ก็จะต้องเป็นปัญหาเพิ่มเติมขึ้นมาอีก. นอกจากสร้างถนนที่จะต้องพัง ก็จะต้องสร้างทางน้ำอีก. คือปัญหามากมาย ถ้าหากว่าอยากทำจริงๆ. ทุกคนก็ร้องเรียนมาว่า ทำไมไม่ทำอย่างนี้ ทำไมไม่ทำอย่างโน้น ตรงนี้ก็ต้องการเหมือนกัน. จริง แต่ว่ากำลังเงินมันไม่มี ก็จะต้องทำตามทีนี้กว่าควรจะทำ.

อันนี้ก็อาจไม่น่าพูด ที่ทำโครงการพระราชดำรินี้ ทำตามมีตามเกิด ไม่ใช่มีแผนแท้. แผนนะ มี แต่ว่าไม่ปฏิบัติ. ปฏิบัติทั้งหมดไม่ได้. ถ้าปฏิบัติทั้งหมด จะต้องสร้างเมืองใหม่ แล้วสร้างเมืองใหม่ ก็เกิดปัญหาในทุกทาง ทั้งทางนิติศาสตร์ ทางการค้า และทางวิศวกรรม. มีความคิด มีโครงการที่จะสร้างเมืองใหม่ แต่ไม่ใช่อย่างที่เขาคิดจะทำกัน. อย่างที่เค้าคิดจะทำกัน สร้างเมืองเพื่อที่จะเกิดปัญหา. แต่ที่เราคิดเป็นการสร้างเมืองเพื่อที่จะเป็นตัวอย่าง และทำให้เมืองเดิมของเราคือกรุงเทพมหานครนี้เป็นเมืองที่โปร่ง เป็นเมืองที่น่าดู เป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเป็นเมืองสวยงาม. ส่วนเมืองใหม่นั้นก็จะ เป็นเมืองสวยงามเหมือนกัน และสะดวกสบายทุกอย่าง. สำหรับเรื่องของรถจะเป็นลอยฟ้า หรือดำดิน ก็ไม่ทราบ ก็จะมีได้ แต่วางแผนให้ดี ไม่ต้องเกิดปัญหา. อย่างทำรถไฟใต้ดินที่เป็นปัญหา คือเดี่ยวไปชนเสาเข็ม. ถ้าเล่นไปที่ไหน ต้องไปชนเสาเข็มแน่นอน ถ้าทำใต้ดิน. ที่ที่เสนอจะไม่ต้องไปชนเสาเข็ม เพราะไม่มีเสาเข็ม แล้วก็สร้างการขนส่งมวลชนที่เหมาะสม. การคมนาคมมีทั้งถนน มีทั้งทางต่างระดับลอยฟ้า มีทั้งทางใต้ดิน มีทั้งคลอง สำหรับให้มีการคมนาคมทางเรือก็ได้ คลองสำหรับระบายน้ำก็ได้ ทำทั้งหมดให้เสร็จ.

อันนี้เคยไปถามคนที่เขารู้ทางอนาคต. ถามเขาว่าแซยิด ๗๒ นี้ ก็มีเป้าหมายแล้วที่จะสร้าง เขื่อนเพื่อป้องกันภัยแล้ง แต่ว่าแซยิด ๘๔ จะมีเมือง เรียกว่าเมืองสวรรค์ เมืองที่ดี มีไหม มีทางไหม. เขาบอกว่ามีทาง. ก็เลยขอให้ไว้ใจว่าเราคิด คิดอยู่ จะสร้างเมืองสวรรค์ จะทำให้กรุงเทพมหานครนี้เป็นกรุงเทพฯ เมืองสวรรค์ แล้วก็เมืองใหม่นั้นก็จะ เป็นเมืองสวรรค์เหมือนกัน. ไม่ได้เป็นการย้ายกรุงเทพฯ ไปที่อื่นไกล แต่ว่าเป็นการปรับปรุงให้ดีขึ้น. อันนี้พูดอย่างนี้สำหรับแห่ท่าน ให้ท่านคิด เพราะว่าแต่ละคนก็จะต้องคิดว่า เอ้อ... จะไปทำที่ไหน ก็คิดเอาเอง. ก็เคยพูดเสมอว่า ถ้าบอกให้ทราบว่า จะทำตรงไหน เดี่ยวเกิดเดินขบวนมา แล้วก็มาต่อว่า. แต่อันนี้มาต่อว่าก็ต้องยอม แต่ว่าก็ เป็นโอกาสที่คิด. ฉะนั้นเลยทำให้คิดว่าทุกอย่างนี้จะต้องอาศัยทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายนิติศาสตร์อย่างที่ท่านเป็นทั้งฝ่าย วิศวกรรม ทั้งฝ่ายรัฐศาสตร์ แล้วก็ฝ่ายอื่นๆ ทุกๆ ด้าน. ฉะนั้นที่พูดอย่างนี้ก็เพื่อให้ท่านทราบว่า กำลังคิด ไม่ใช่ ไม่คิด แล้วก็หวังสำเร็จตามที่คิด เป็นเวลาอีกรอบครึ่ง หมายความว่า ๘๔ .แซยิด ๘๔ ถ้าช่วยกันทำจริงๆ แล้วสำเร็จแน่. ก็เลยนึกว่าแซยิด ๗๕ นั้นกำลังสำเร็จ. เพราะว่าเดี่ยวนี้อุปสรรคต่างๆ

ก็ผ่านพ้นไปอย่างดีคนเข้าใจ. หมายความว่า คนเดี๋ยวนี้อาจจะเข้าใจว่าจะต้องทำอะไร. เมื่อแฮยิด ๖๐ จะทำอะไรทำไม่ได้. จะบอกให้ทำอย่างนี้ก็คัดค้าน ทำอย่างโน้นก็คัดค้าน. แต่มาแฮยิดครึ่ง ๖๖ นั้น คนก็รู้สึกว่าจะเข้าใจว่าจะต้องทำอะไร และทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันทำ.

วันนี้ก็พลาดมากที่เห็นฝ่ายนิติศาสตร์มาแก้ไขกัน แต่ว่าพวกท่านก็มีส่วนเหมือนกันที่จะแก้ปัญหานั้นหลาย. ฉะนั้นก็ขบใจที่นำเงินมาช่วยแก้ปัญหานี้ แล้วก็คงไว้ใจว่าจะไปใช้จริงๆ. ยังไม่ทราบว่าจะใช้อย่างไร. อาจแปลกใจว่าไปใช้อย่างไร. อย่าต่อว่าถ้าท่านคิดจะต่อว่าก็อย่าให้คือถ้าไม่ไว้ใจก็อย่าให้. ฉะนั้นถ้าหากเห็นว่าโครงการพระราชดำริไม่ดีก็อย่ามาให้. ตอนนั้นมาให้แล้วก็หมายความว่าไว้ใจ. ถ้าทำอะไรที่ไม่พอใจก็กระซิบบอกว่าไม่พอใจตรงไหน. แก้ไขได้. ถ้าแก้ไขไม่ได้อย่ามาโจมตี. การไม่โจมตีกันนี้จะทำให้โครงการสำเร็จได้. พูดอย่างนี้ออกจะมากไปหน่อย. ฉะนั้นจะอย่างไรก็ดีใจที่ทุกคนเริ่มเข้าใจว่าต้องร่วมมือกัน. แม้จะเกิดปัญหาอย่างปัญหาจราจรนี้ ทุกคนต้องมีหน้าที่ มีส่วนที่ จะทำ. ไม่ใช่บ่นว่า ทำไมคนโน้นไม่ทำ เราต้องทำ. แล้วก็ที่เดินก็ยิ่งแปลกดี คงจะซ่อมดินหรือว่าเขาอาจห้ามไม่ให้รถเข้าเมือง ก็ต้องซ่อมดิน. อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหานี้ แต่บังเอิญเป็นหลายพันคนก็รู้สึกแน่นเหมือนกัน. อยากรู้ก็ตาม ก็เป็นการแก้ปัญหายังหนึ่ง. ขอให้งานที่ท่านคิดช่วยกันนี้ให้เป็นผลสำเร็จ แล้วก็ท้ายที่สุดทำให้ท่านมีอนามัยแข็งแรงพอที่จะทำงานต่อไป. ขอขอบใจท่านที่ร่วมมืออย่างดี แล้วก็สำคัญที่สุดไม่ใช่เงินที่เอามาให้ เป็นงานที่ตัวทำ ทำให้ดีๆ อย่างอาจารย์ก็สอนให้ดีๆ อย่างนักศึกษาในสัปดาห์ก็เรียนให้ดีๆ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานต่อไปเพื่ออนาคต เพราะว่าบ้านเมืองของเราต้องอยู่อีกนาน.

ขอให้ทุกคนได้สำเร็จในกิจการที่มีอยู่ แล้วก็ให้มีกำลังทั้งกาย ทั้งใจ ที่จะปฏิบัติหน้าที่และทำงานของตนเพื่อให้มีผลสำเร็จที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญ สุข. ขอให้ประสบความสำเร็จรุ่งเรืองทุกคน.

แนวความคิดในการวางผังเมืองที่ส่งเสริมแนวทางการพัฒนาเมืองตามแนวพระราชดำริ

“กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์”

๑. แนวคิดเมืองสุขภาวะ (The Sanitary City)

การพัฒนาเมืองที่เน้นความสะอาด และสุขอนามัย เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ โดยมีการกล่าวถึงพื้นที่เปิดโล่งและที่อยู่อาศัย ซึ่งอยู่ในช่วงภาวะอัตราการเกิดของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้ที่อยู่อาศัยเกิดความแออัดและส่งผลกระทบต่อปัญหาเรื่องสาธารณสุขของเมือง โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการระบายน้ำและขยะมูลฝอย ทำให้เมืองกลายเป็น

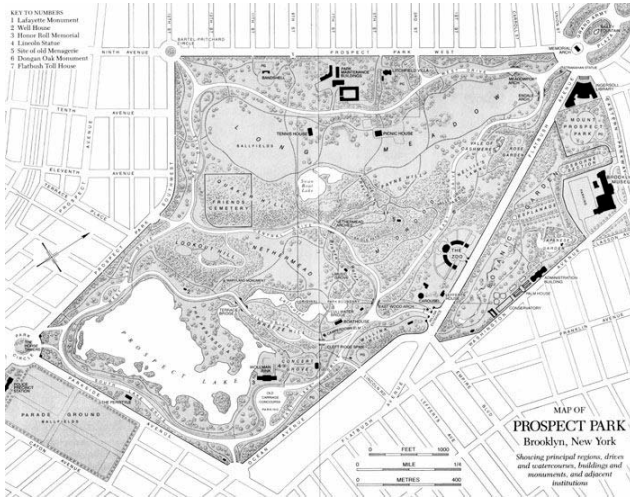
แหล่งเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อมจนเกิดแนวคิดที่จะปฏิรูปเมือง มีการคำนึงถึงพื้นที่เปิดโล่ง แสงส่องถึง และการถ่ายเทของอากาศ จึงได้มีการจัดทำข้อกำหนดเพื่อป้องกันความหนาแน่นและแออัด รวมทั้งพื้นที่เปิดโล่งในเมือง (Urban Open Space) โดยมีการสร้างสวนสาธารณะเพิ่มมากขึ้นในเมืองต่างๆ ในส่วนของการปฏิรูปที่อยู่อาศัยนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการผลักดันให้ออกกฎหมาย กำหนดมาตรฐานต่ำสุดสำหรับคุณภาพของที่อยู่อาศัยโดยกำหนดเกี่ยวกับการลดพื้นที่อาคารปกคลุมดิน กำหนดให้มีห้องน้ำห้องส้วมแยกต่างหากแต่ละหน่วย มีลานและมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย เป็นต้น

๒. แนวคิดเมืองสวยงาม (The Beautiful City)

แนวคิดเรื่องเมืองสวยงาม จุดเริ่มต้นของแนวคิดเกิดจากการแสดงสินค้านานาชาติ “Columbian Exposition” ที่นครชิคาโก ปี ค.ศ. ๑๘๙๓ ซึ่งภายในงานและโดยรอบ มีการวางผัง ออกแบบที่ผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างภูมิทัศน์ทางเดินริมน้ำ ลักษณะที่สำคัญมี ๓ ประการ คือ ประการแรก เป็นการวางผังที่มีแนวแกนและความสมดุล ประการที่สอง มีการจัดวางบริเวณเปิดโล่ง และประการที่สาม มีการวางตำแหน่งของอนุสาวรีย์และอาคารสำคัญ โดยทั้ง ๓ ส่วน มีการจัดวางที่คำนึงถึงมุมมอง โดยจากงานดังกล่าว ทำให้เกิดสมาคมปรับปรุงชุมชนมากกว่า ๑,๐๐๐ สมาคม ในประเทศสหรัฐอเมริกา

๓. แนวคิด การวางแผนด้านภูมิสถาปัตยกรรม (The Landscape Traditional)

แนวคิดการวางแผนภูมิสถาปัตยกรรมและการออกแบบสวนสาธารณะ (Landscape and Park design) เริ่มมีบทบาทสำคัญในการวางแผนชุมชนเมือง โดยการผสมผสานการวางแผนสมัยใหม่กับการออกแบบสวนภูมิทัศน์แบบประเพณีนิยม การให้ความสำคัญต่อสวนสาธารณะและภูมิทัศน์ธรรมชาติ โดยเน้นความสำคัญของการออกแบบสวนสาธารณะให้เป็นพื้นที่สีเขียวของเมืองและสอดคล้องตามความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ทั้งยังช่วยลดความกระด้างของพื้นที่ในเมือง อันเนื่องมาจากผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมือง ในปี ค.ศ. ๑๘๕๗ เฟรดเดอริก ลอว์ โอลมสเตด (Frederick Law Olmsted) และคาร์ลเวิร์ต วอกซ์ (Calvert Vaux) ได้ร่วมกันออกแบบสวนสาธารณะ Central Park ในนครนิวยอร์ก เปรียบเสมือนโอเอซิสของเมือง ซึ่งได้กลายเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกและเป็นสวนสาธารณะที่มีผู้เข้าเยี่ยมชมมากที่สุดในสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้น ยังออกแบบสวนสาธารณะอื่นๆ ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ Prospect Park ในเมืองบรูคลิน, Jackson Park ในเมืองชิคาโก้ แผนผังพัฒนาพื้นที่ริมน้ำ (General Plan of Riverside) ในเมือง อิลินอยส์ เป็นต้น

Circulation System of Prospect Park, Brooklyn, New York

Ellicottdale viewed from Ellicott Arch, Franklin Park, Boston

ที่มา: Charles E. Beveridge. (๑๘๙๗). The paper of Frederick Law Olmsted, Supplementary Series, Volume ๒

๔. แนวคิดเมืองอุทยานนคร (Garden Cities)

แนวคิดเมืองอุทยานนคร เป็นแนวคิดทางการวางผังชุมชนเมืองที่ริเริ่มจาก สหราชอาณาจักร โดยเอเบเนเซอร์ เฮาเวิร์ด (Ebenezer Howard) ได้นำเสนอแนวคิดการวางแผนเมืองให้เป็นชุมชนที่มีความสมบูรณ์ในตัวที่ล้อมรอบได้ด้วยแถบของพื้นที่สีเขียว การออกแบบองค์ประกอบของพื้นที่ที่อยู่อาศัย พื้นที่อุตสาหกรรมและพื้นที่เกษตรกรรม ในบริเวณต่างๆ ของเมืองไว้อย่างรอบคอบ โดยเฮาเวิร์ดได้รับแรงบันดาลใจมาจากแนวคิดสังคมอุดมคติในนวนิยายเรื่อง “มองย้อนหลัง (Looking Backward, ๑๘๘๙)” ด้วยความตระหนักต่อปัญหาความแออัดของกรุงลอนดอนในขณะนั้น ต่อมาใน ค.ศ. ๑๘๙๘ เฮาเวิร์ดจึงได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “วันพรุ่งนี้ : วิถีทางสันติ สู่การปฏิรูปที่แท้จริง (To-morrow: A Peaceful Path to Reform)” แล้วจึงปรับปรุงและตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ใหม่อีกครั้ง โดยเปลี่ยนชื่อเป็น “อุทยานนครในวันพรุ่งนี้ (Garden Cities of To-Morrow)” ใน ค.ศ. ๑๙๐๒ แสดงให้เห็นว่า แนวคิดของเฮาเวิร์ดได้ให้ความสนใจต่อด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมในเมือง ปัญหาความเสื่อมโทรมและความแออัดของชุมชน ป้องกันการขยายตัวของเมืองและการอพยพเข้าเมือง ดังนั้น จึงมีแนวคิดในการออกแบบเมืองใหม่ที่มีความพอเพียง ด้วยขนาดที่เอื้ออำนวยต่อการมีมาตรฐานของชีวิตในสังคม อากาศและน้ำบริสุทธิ์ ระบบระบายน้ำที่ดี บ้านและเมืองมีสุขภาพและความน่าอยู่ มีความสวยงามของธรรมชาติ ล้อมรอบด้วยแถบพื้นที่ สีเขียวของย่าน ประชาชนมีความ

๕. แนวคิดเมืองใหม่และชุมชนเมืองใหม่ (New town and New Urbanism)

แนวคิดเมืองใหม่ (New Town Concept) ริเริ่มในประเทศอังกฤษ โดยเอเบเนเซอร์ เฮาเวิร์ด (Ebenezer Howard) ต้องการสร้างเมืองอุทยานนคร (Garden City) เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ในการอยู่อาศัย แก่คนที่อพยพออกมาจากนครลอนดอนซึ่งมีความแออัดมาก ต่อมาแนวความคิดนี้ได้รับการพัฒนาและนำไปใช้ในที่ต่างๆ หลายแห่ง เช่น Milton Keynes และ Cambridge Science Park ในประเทศอังกฤษ หรือ La Defense และ Saint Quentin en Yvelines ในประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น สาเหตุสำคัญที่ต้องมีการสร้างเมืองใหม่ก็คือ ความแออัด ของเมืองเก่า ความต้องการอนุรักษ์พื้นที่เก่า หรือความต้องการพื้นที่เพื่อการพัฒนา ในรูปแบบ เทคโนโลยีขั้นสูง (High Technology) หรือพื้นที่เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับในชุมชนเก่า ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย พื้นที่พักผ่อน และพื้นที่บริการ ซึ่งเขตเมืองเก่าไม่สามารถให้บริการได้

การพัฒนาชุมชน เมืองใหม่ (New Urbanism) ต้องพยายามป้องกันมิให้เกิดปัญหา เช่นเดียวกับเมืองเก่า เช่น การแยกการสัญจรทางรถยนต์ออกจากคนเดินอย่างเป็นสัดส่วน หรือโดยเด็ดขาด การมีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวมาก มีการใช้ที่ดินที่ไม่กระจุกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ที่เดียว เพื่อกระจายแหล่งจ้างงานออกไปใกล้ที่พักอาศัย ให้แรงงานสามารถเดินทางไปทำงานหรือใช้เวลาเดินทางน้อยและมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น หรือสามารถทำงานที่บ้านได้ ชุมชนเมืองใหม่จะส่งเสริมให้ใช้ระบบขนส่งสาธารณะ ลดการใช้พาหนะส่วนตัวเพื่อลดการใช้พลังงานและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๖. แนวคิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainability Development)

Mike Jenks (2000) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ไม่ต้องการจัดหาทรัพยากรให้เกินขีดความสามารถทางสิ่งแวดล้อม แต่ต้องเป็นการสนับสนุนความเท่าเทียมทางสังคม ในขั้นตอนการตัดสินใจ โดยองค์ประกอบที่แสดงศักยภาพในการมีอิทธิพลต่อความยั่งยืน ได้แก่ ขนาดรูปร่าง ความหนาแน่น และความกระชับของเมือง เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน การผสมผสานการใช้ประโยชน์ ลักษณะอาคารที่อยู่อาศัย พื้นที่สีเขียว และพื้นที่โล่ง เป็นต้น

ประเทศไทยได้นำแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาเป็นกระแสหลักของการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หลังจากที่เข้าร่วมการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The united nations conference on environment and development : UNCED) ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล และได้รับรองเอกสาร "แผนปฏิบัติการ ๒๑" หรือ Agenda ๒๑ ซึ่งเป็นหนึ่งในผลจากการประชุมให้เป็นแผนแม่บท โดยเอกสารนี้ได้กำหนด

แนวทางการดำเนินการในสาขาต่างๆ ทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้ดำเนินไปด้วยกันอย่างสมดุล ประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ให้การรับรองจะร่วมกันใช้แผนปฏิบัติการ ๒๑ นี้ เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ ๒๑ โดยนำไปปรับใช้ตามลำดับความสำคัญของแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลใน ๓ มิติ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาทุกด้านล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน

แนวคิด "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" มีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่

๑. คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการในอนาคต
๒. คำนึงถึงความเป็น "องค์รวม" คือ มองว่าการจะทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสิ่งอื่นๆ
๓. คำนึงถึงเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ที่ควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์และเอื้อประโยชน์อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

๗. แนวคิดเมืองน่าอยู่ (Livable City)

แนวความคิดเมืองน่าอยู่เกิดจากความคิดของศาสตราจารย์ McKeon โดยพบว่า การที่สุขภาพของประชาชนในประเทศไทย อังกฤษหรือแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วดีขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์หรือเทคโนโลยีทางการแพทย์แต่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น มีผลกระทบที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไปนี้

- ๑) มีขนาดครอบครัวเล็กลง
- ๒) มีอาหารในชุมชนพอเพียง
- ๓) มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดและน่าอยู่
- ๔) มีการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

จากแนวความคิดดังกล่าวจึงได้กำหนดความหมายของเมืองน่าอยู่ขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนเมือง ดังนั้นเมืองน่าอยู่จึงมีความหมายถึง ขบวนการที่จะทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ ของสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขภาพสังคม พร้อมทั้งจะร่วมกันสรรค์สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ในการดำรงชีวิต ซึ่งกระบวนการของเมืองน่าอยู่เป็นที่ทราบและเข้าใจกันดีว่าเป็นพัฒนาการต่อเนื่อง ของแนวคิด สาธารณสุขมูลฐาน (Primary Health Care) และยุทธศาสตร์สุขภาพดีถ้วนหน้า (Health for All) โดยมีความสอดคล้องกัน คือ ยุทธศาสตร์หลักเป็นเรื่องนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่ดี สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพที่ดี และการมีส่วนร่วมของชุมชน

โครงการเมืองน่าอยู่ มีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่อาศัยในเมืองโดยการเพิ่มความตระหนักต่อปัญหาของประชาชน กระตุ้นการใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนที่สำคัญคือ การกระตุ้นให้ในระดับท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายทุกอย่างให้บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า

โครงการเมืองน่าอยู่ สามารถดำเนินการด้วยตัวของมันเอง หรือดำเนินการร่วมกับโครงการอื่นในลักษณะผสมผสานในกิจกรรมอื่น เช่น การพัฒนาผังเมือง ที่ดิน งบประมาณ หรือ การพัฒนาอุตสาหกรรม

๘. แนวคิดการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน (Transit-Oriented Development: TOD)

แนวความคิดการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน นำเสนอโดย Peter Calthorpe ซึ่งเป็นสถาปนิกและนักผังเมืองชาวอเมริกัน เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1993 โดยพยายามให้ความสำคัญของการเดินเท้า การใช้รถจักรยาน และการใช้ระบบขนส่งสาธารณะเป็นหลักในการเดินทาง เป็นแนวทางของการพัฒนาชุมชนเมืองที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่บริเวณจุดเปลี่ยนถ่ายการสัญจรของระบบขนส่งสาธารณะ ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างผสมผสาน และสามารถเชื่อมโยงส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันโดยใช้การเดินเท้า แนวความคิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการรวบรวมการเดินทางภายในชุมชนเมืองจนถึงระดับเมือง โดยทั่วไป TOD จะมีศูนย์การพัฒนาอยู่ที่บริเวณ รอบสถานีระบบขนส่งมวลชน แนวความคิดนี้ส่งผลที่สำคัญต่อรูปทรงเมืองที่ดี ได้แก่ ความหนาแน่น ประโยชน์ใช้สอยอย่างผสมผสาน รวมไปถึงการมีขนาดของชุมชนเมืองที่เหมาะสม การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานทางด้านการสัญจรและการเชื่อมโยงของบริเวณต่างๆ ในชุมชนเมือง

๙. แนวคิดเมืองกระชับ (Compact City)

Elizabeth Burton (๒๐๐๐) สรุปลักษณะของเมือง กระชับ (compact city) ว่า หมายถึง เมืองที่ตั้งถิ่นฐานอย่างเป็นอิสระ โดยประกอบไปด้วยเมืองที่มีความหนาแน่นสูง ทั้งที่เป็น ความหนาแน่นโดยรวม ความหนาแน่นจากรูปแบบที่อยู่อาศัย และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่าง ผสมผสาน แนวคิดเมือง กระชับ เป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความยุติธรรม และความเท่าเทียมทางสังคม เป็นการลดช่องว่างของคนจนกับคนรวย ในทางกลับกันข้อเสียของแนวคิดนี้ คือ การมุ่งประเด็นไปที่ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมากเกินไปในการที่จะพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพของรายได้ ลดค่าใช้จ่ายในการ อยู่อาศัย และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ในปัจจุบันได้มีการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะนโยบายการวาง แผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแนวทางการได้มาซึ่งรูปแบบเมืองที่ยั่งยืน โดยการนำเอาทฤษฎีเมืองอัด แน่นหรือเมืองกระชับ (Compact city) ไปปฏิบัติว่าเป็นแนวคิดที่มีประสิทธิภาพ มีการคำนึงถึงการอยู่ อาศัย ความหนาแน่นสูง และรูปแบบเมืองที่มีการผสมผสาน ซึ่งข้อดีของทฤษฎี เมืองกระชับ ได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ชานเมือง การลดการเดินทางด้วยรถยนต์ พร้อมทั้งการลดใช้พลังงานเชื้อเพลิง เป็นการช่วยสนับสนุนการขนส่งมวลชนให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการเดินเท้า และการใช้ รถจักรยานในการเข้าถึงย่านการค้า และสาธารณูปการ นอกจากนี้การใช้ทฤษฎีเมืองกระชับยังเป็นการ ช่วยฟื้นฟูเมืองชั้นในได้อีกด้วย

ในขณะที่ Erling Holden (๒๐๐๕) อ้างถึง องค์ประกอบหลักของทฤษฎีเมือง กระชับ คือ การพัฒนาพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูงตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์กลางเมือง โดยมีที่อยู่อาศัย สถานที่ทำงาน และร้านค้าอยู่ในรัศมีที่สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก และอยู่รวมกันอย่างผสมผสาน ซึ่งจะก่อให้เกิด ผลประโยชน์ และข้อได้เปรียบทางสังคม สิ่งแวดล้อม และพลังงาน

๑๐. แนวคิดการเจริญเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth)

แนวความคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth) เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๔๔ โดยสมาคมวางแผนอเมริกัน (American Planning Association-APA) ได้ริเริ่ม โครงการที่ทำเรียกว่า “Growing Smart” เพื่อช่วยให้ภาครัฐสามารถปรับปรุงรัฐบัญญัติให้ทันสมัยในส่วนที่มีผลต่อการ วางแผนและการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเมืองแนวคิดของการเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth) ก็คือ การมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนา กับคุณภาพชีวิต และผลักดันให้ ความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นใหม่ไปทำให้ชุมชนที่มีอยู่แล้วดีขึ้น การนำแนวคิดการเติบโตอย่างชาญฉลาด

ไปใช้ในแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันไป โดยทั่วไปแล้วแนวคิดนี้จะลงทุนในเรื่องของเวลา ความเอาใจใส่ และทรัพยากรในการทำให้ชุมชนคงอยู่และมีชีวิตชีวาในใจกลางเมืองและชุมชนดั้งเดิม แนวความคิด การเติบโตอย่างชาญฉลาดจะเน้นการพัฒนาที่ศูนย์กลางเมือง เน้นการขนส่งมวลชนและ การเดินเท้า ที่เชื่อมต่อบริเวณบ้าน ย่าน และชุมชน และให้มีการใช้ที่ดินผสมกันระหว่างที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และการค้าปลีก จะดำรงรักษาไว้ซึ่งที่โล่งและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ไม่มีสูตรตายตัวว่าชุมชนใดจะเลือกทำอะไรเพื่อให้เกิดการเติบโตอย่าง ชาญฉลาด ชุมชนที่ประสบความสำเร็จมี แนวโน้มที่จะมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน นั่นคือ มีวิสัยทัศน์และค่านิยมของชุมชนที่จะกำหนดทิศทางการ พัฒนาเมืองของตนเอง

เกณฑ์และแนวคิดพื้นฐาน (key strategy) ของการเติบโตอย่างชาญฉลาดมีอยู่ด้วยกัน ๑๐ ประการ ได้แก่

- ๑ . การใช้ที่ดินแบบผสมผสาน
- ๒ . การสนับสนุนการออกแบบอาคารให้เกาะกลุ่มกันและใช้ประโยชน์ในการออกแบบอาคารแบบกระชับ (Compact Building Design)
- ๓ . การสร้างโอกาสและทางเลือกของที่อยู่อาศัยสำหรับประชากรทุกระดับรายได้
- ๔ . การสนับสนุนการเชื่อมต่อระหว่างย่านและชุมชนด้วยการเดิน
- ๕ . การสร้างเสริมชุมชนให้เป็นสถานที่พิเศษ (Distinctive) และมีแรงดึงดูด (Attractive) ด้วยความผูกพันกับสถานที่อย่างเข้มแข็ง
- ๖ . การรักษาที่โล่ง พื้นที่การเกษตร พื้นที่ธรรมชาติที่งดงาม และพื้นที่ซึ่งมีความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม
- ๗ . สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและมุ่งการพัฒนาไปยังชุมชนที่มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอยู่แล้ว
- ๘ . การจัดหาทางเลือกการเดินทางและการคมนาคมขนส่งที่มีความหลากหลาย
- ๙ . การสร้างระบบการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนที่คาดการณ์ได้ชัดเจน ยุติธรรมและมีประสิทธิภาพด้านต้นทุน
- ๑๐ . การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและส่งเสริมประสานร่วมมือกันระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

นอกจากแนวความคิดพื้นฐาน ๑๐ ประการที่ได้กล่าวมาแล้ว แนวคิดการเติบโตของเมืองอย่างชาญฉลาดยังมีกลยุทธ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติอีกหลายประการ เช่น การจัดสร้างวิสัยทัศน์และการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับชุมชนหรือเมืองที่มีความหลากหลายด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ การให้รางวัลจูงใจสำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การจัดองค์ประกอบการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะผสมผสาน ฯลฯ

บทที่ ๓

แนวพระราชดำริ สู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗ ที่พระราชทานแก่คณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะพบว่า มีประเด็นใหญ่ แบ่งได้เป็น ๒ เรื่อง คือ เรื่องการปรับปรุงการจราจรให้มีประสิทธิภาพ กับ เรื่องการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ให้เป็นเมืองที่โปร่ง เป็นเมืองที่น่าอยู่ เป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเป็น เมืองที่สวยงาม โดยทรงเน้นย้ำว่า “...ไม่ได้ย้ายกรุงเทพฯ ไปที่อื่นไกล แต่ว่าเป็นการปรับปรุงให้ดีขึ้น...”

การจราจรที่มีประสิทธิภาพ

การจราจรมีความสำคัญต่อการพัฒนาเมืองมาก หากการจราจรไม่คล่องตัว แออัดคับคั่ง โครงข่ายถนนไม่เป็นระบบ ขาดการเชื่อมโยงในระบบขนส่งมวลชนประเภทต่าง ๆ กรุงเทพฯ ก็ไม่สามารถเป็นเมืองสวรรค์ได้ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...สำหรับการจราจรเรื่องมีอันนี้สำคัญที่สุดก็คือ ถนน ก็ต้องมีถนนที่เหมาะสม มีเครื่องควบคุมการจราจรที่เหมาะสม และมีกฎเกณฑ์ของแต่ละแห่ง แต่ละส่วน ของผิวจราจรนั้นให้เหมาะสม... คือหมายความว่า ทำถนนให้ดีขึ้น ให้สอดคล้อง ซึ่งเป็นการบ้านที่หนักที่สุด เพราะว่ากรุงเทพฯ ได้สร้างมาเป็นเวลา ๒๐๐ ปีแล้ว...” แม้ว่า กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงก็ตาม แต่ก็ยังมีหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบถนน การจราจรและขนส่งมวลชนในพื้นที่กรุงเทพฯ ด้วยเช่นกัน ได้แก่ กรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ การทางพิเศษแห่งประเทศไทย กรมโยธาธิการและผังเมือง องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ การรถไฟฟ้ามหานคร การรถไฟแห่งประเทศไทย บริษัทเรือด่วนเจ้าพระยา เป็นต้น ซึ่งกรุงเทพมหานครต้องประสานความร่วมมือ บูรณาการแผนงาน, โครงการ และจัดกิจกรรมดำเนินการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันดังนี้

๑. โครงข่ายถนนและระบบขนส่งมวลชน

๑.๑ โครงข่ายถนน และระบบขนส่งมวลชน จะต้องประสานสอดคล้องซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงกัน สามารถใช้ทดแทนกันได้เมื่อเกิดปัญหา เส้นทางเข้า-ออกเมือง ต้องเหมาะสมกับปริมาณ รถเข้า-ออกเมืองในแต่ละช่วงเวลาตลอดเส้นทาง

๑.๒ ผิวจราจร ต้องปรับปรุงให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ปราศจากดิน หิน ทราย และขยะ รวมทั้งสิ่งกีดขวางต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ หาบเร่แผงลอย การจอดรถในที่ห้ามจอด เป็นต้น รถสามารถใช้ผิวจราจร สัญจรได้อย่างเต็มศักยภาพของถนน

๑.๓ การขีดสีตีเส้นแบ่งช่องทางจราจร และขอบทางเท้า ต้องชัดเจนอยู่เสมอเหมาะสมกับปริมาณและทิศทางการจราจรในแต่ละเส้นทาง

๑.๔ แก้ปัญหาจุดอ่อนน้ำท่วมขัง โดยลอกท่อ และกำจัดสิ่งอุดตันฝาทะแกรงระบายน้ำ อยู่เสมอ เมื่อเวลาฝนตกหนักจะได้ไม่เกิดวิกฤตจราจร

๑.๕ ป้ายและไฟสัญญาณจราจร ต้องใช้การได้ตลอด ต้นไม้หรือสิ่งก่อสร้างใดต้องไม่บดบัง กำหนดเวลาไฟเขียว-แดง สอดคล้องกับปริมาณการจราจรในแต่ละเส้นทางและแต่ละเวลา

๑.๖ จัดโครงการและกิจกรรมรณรงค์ เพื่อบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคเอกชนและประชาชน ในการพัฒนาถนน และดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ ถนน รวมทั้งการเคารพกฎจราจรดังพระราชดำรัสว่า “ถ้าทุกคนเคารพกฎจราจรจริงๆ ก็จะทำให้ การจราจรเคลื่อนได้ดี”

๒. การปรับปรุงภูมิทัศน์เส้นทางสัญจร

เส้นทางสัญจร หมายถึง เส้นทางหรือพื้นที่เปิดโล่งซึ่งเป็นเส้นทางยาว เชื่อมโยงพื้นที่ เปิดโล่งและกิจกรรมหลายรูปแบบเพื่อให้ เมืองสวยงาม เป็นระเบียบ เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เส้นทางสัญจร ถือเป็นพื้นที่สีเขียวในรูปแบบเส้นทางที่กระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของเมืองเข้าด้วยกัน มีหลายรูปแบบ ประกอบด้วย ถนนและทางเดินเท้า เส้นทางน้ำ

๒.๑ ภูมิทัศน์ถนนและทางเดินเท้า

ถนนเป็นองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างสำคัญของเมือง เนื่องจากถนนเป็น องค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของเมืองเข้าด้วยกัน ถนนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการ รับรู้จินตภาพของเมืองในภาพรวม หากมีการออกแบบองค์ประกอบทางภูมิทัศน์เหมาะสม นอกจากนี้ ถนนยังถือเป็นพื้นที่โล่งสาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ภูมิทัศน์ถนนในภาพรวมในปัจจุบันมี องค์ประกอบภูมิทัศน์ที่ขัดแย้งกัน ไม่เป็นระเบียบ ไม่เหมาะสมกับการใช้งาน ไม่ช่วยสื่อถึงการรับรู้ทาง จินตภาพของเมือง หรือคนทั่วไปไม่สามารถรับรู้ว่าเป็นถนนสายไหนเป็นถนนที่มีความสำคัญ ถนนเหล่านี้

จึงมีความต้องการภูมิทัศน์ที่มีองค์ประกอบแตกต่างกัน และจำเป็นต้องมีการแบ่งประเภทที่เหมาะสม เป็นกรอบที่ร้อยเรียงให้การพัฒนาของภาคเอกชน สองฟากถนน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย กลมกลืนกัน โดยมีวัตถุประสงค์ของการปรับปรุงภูมิทัศน์ถนนและทางเดินเท้าดังนี้

๒.๑.๑ เพื่อสร้างภูมิทัศน์ถนนและทางเดินเท้าให้เหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ เช่น ถนนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ถนนสายหลักเข้า-ออกเมือง ถนนสายรอง เป็นต้น

๒.๑.๒ เพื่อสร้างมุมมองและการรับรู้ถนนซึ่งเป็นโครงสร้างหลักของเมืองที่ แตกต่างกันไป

๒.๑.๓ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับถนน

๒.๑.๔ เพื่อสร้างจุดอ้างอิงที่ช่วยในการจดจำทิศทาง

๒.๒ ภูมิทัศน์เส้นทางน้ำ

ในอดีตกรุงเทพมหานครมีระบบโครงข่ายคลองที่ประกอบด้วยคลองธรรมชาติและ คลองขุดเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น เพื่อเป็นขอบเขตของเมือง เพื่อการขยายตัวของเมือง เพื่อการสัญจรทางน้ำ และเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก ถึงแม้ว่าปัจจุบันคลองมีจำนวนลดลงอย่างมากจากการถมคลองเพื่อตัดถนนจากอิทธิพลของประเทศตะวันตก แต่ปัจจุบันยังคงมีคลองเหลืออยู่ จำนวนมากถึง ๑,๑๖๕ คลอง ความยาวรวม ๒,๒๘๔ กิโลเมตร คลองเหล่านี้มีองค์ประกอบแวดล้อม และลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ รวมทั้งบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน จึงมีความต้องการภูมิทัศน์ที่มี องค์ประกอบแตกต่างกัน เพื่อรองรับการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน ดังนี้เพื่อให้ภูมิทัศน์ของคลองที่มีอยู่ ในปัจจุบันสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นต้องมีการแบ่ง ประเภทที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ของภูมิทัศน์เส้นทางน้ำ ดังนี้

๒.๒.๑ เพื่อสร้างภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ของเส้นทางน้ำแต่ละ ประเภท เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา คลองสายหลัก คลองสายรอง

๒.๒.๒ เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำ (Public Access)

๒.๒.๓ เพื่อส่งเสริมการเดินทางโดยเรือโดยสารซึ่งเป็นรูปแบบการเดินทางที่รักษา สิ่งแวดล้อม

๒.๒.๔ เพื่อรักษาเอกลักษณ์ วิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมและธรรมชาติริมน้ำ

เมืองโปร่ง

ตามแนวคิดทางผังเมือง หมายถึงการที่สามารถใช้ผังเมืองควบคุมการใช้ที่ดินให้มีความหนาแน่นอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ เช่น ในเขตเมืองกำหนดให้มีความหนาแน่นของอาคารน้อยลง มีการจัดเพิ่มสวนสาธารณะและที่โล่งที่เป็นช่องระบายลม มีการจัดการสิ่งแวดล้อมของอาคาร เป็นต้น กรุงเทพมหานครได้มีการปรับปรุงผังเมืองรวมกรุงเทพฯ ฉบับที่ ๔ ได้ประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๖ เป็นต้นมา โดยกำหนดผังตามแนวความคิดแบบผสมผสาน คือมีทั้ง ทฤษฎีเมืองกระชับ (Compact City) แนวคิดการเจริญเติบโตอย่างชาญฉลาด (Smart Growth) แนวคิดการพัฒนารอบสถานีขนส่งมวลชน (Transit-Oriented Development) เป็นต้น ซึ่งการใช้ผังเมืองให้มีประสิทธิภาพสามารถทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่โปร่ง ตามแนวพระราชดำริได้และกรุงเทพมหานครควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไปดังนี้

๑. การลดความหนาแน่นของประชากรและอาคาร ทั้งเพื่อลดความแออัดคับคั่งทั้งจำนวนประชากร กิจกรรมในบริเวณย่านเมืองเก่านั้น รวมทั้งการจราจรด้วย เช่น ในย่านเกาะรัตนโกสินทร์ ทั้งชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก ได้กำหนดการใช้สัดส่วนพื้นที่อาคารต่อพื้นที่ดินไม่เกิน ๓ : ๑ และห้ามปลูกสร้างอาคารที่มีกิจกรรมด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ เพื่อลดจำนวนผู้อยู่อาศัย และผู้ที่เข้าไปใช้กิจกรรมใจบริเวณนั้นลง และมีการปรับปรุงที่ดินให้เป็นสวนสาธารณะและที่โล่งเพิ่มขึ้น เช่น โครงการสวนนคราภิรมย์ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

๒. การย้ายสถานที่ราชการ เนื่องจากสถานที่ราชการบางแห่งอาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในเขตย่านเมืองเก่า หรือ บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ควบคุมการปลูกสร้างอาคารขนาดใหญ่ ทำให้สถานที่ราชการไม่สามารถขยายหน่วยงานหรือก่อสร้างอาคารได้ตามความประสงค์ ตัวอย่างสถานที่ราชการที่ย้ายออกไปบ้างแล้ว เช่น กระทรวงการต่างประเทศ เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ กรมโยธาธิการ กระทรวงพาณิชย์ ทำให้สามารถใช้ที่ดินดังกล่าว เพื่อกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการท่องเที่ยว โดยจัดทำเป็นที่โล่ง, สวนสาธารณะ หรือพิพิธภัณฑ์ ส่งผลให้ในเขตเมืองเก่าโปร่ง โล่งขึ้น หากจะให้ดียิ่งขึ้นควรจะย้ายกระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ออกไปด้วย โดยเฉพาะทำเนียบรัฐบาล ที่เป็นปัญหาก่อให้เกิดการชุมนุมทางการเมืองอยู่เสมอ เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง โดยพื้นที่ดังกล่าวสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ ก็จะทำให้กรุงเทพฯ ในเขตเมืองเก่าเป็นเมืองที่โปร่งและโล่งขึ้น ตามแนวพระราชดำริได้อีกประการหนึ่ง

๓. การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน กรุงเทพมหานครต้องส่งเสริมการใช้ที่ดินได้เต็มศักยภาพ โดยการขอความร่วมมือและออกกฎหมายบังคับใช้เจ้าของที่ดินต้องพัฒนาที่ดินไม่ปล่อยให้ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ด้วยการใช้นโยบายทางภาษีกำหนดอัตราให้สูงขึ้นสำหรับที่ดินที่ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า หรือหากใช้ที่ดินไม่เต็มศักยภาพ

๔. การเพิ่มพื้นที่โล่งสาธารณะ สวนสาธารณะ ช่องทางระบายอากาศของเมือง
กรุงเทพมหานครต้องคำนึงถึงการวางผังเมืองให้มีการถ่ายเทของอากาศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายอากาศเสียและความร้อนที่เกิดจากการใช้รถยนต์ เครื่องปรับอากาศจำนวนมากในเขตเมืองไปสู่แม่น้ำ หรือ ขานเมืองได้อย่างเหมาะสม โดยวางแผนความคิดไว้ในการวาง ผังเมืองรวม และการวางผังพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อประโยชน์โดยรวม อันจะส่งผลต่อความสบาย สุขภาพ และการประหยัดค่าไฟฟ้าจากการใช้เครื่องปรับอากาศอีกด้วย โดยการวางผังสามารถคำนวณทิศทางลม ช่องว่างระหว่างอาคาร การเชื่อมโยงที่โล่งสาธารณะ ที่โล่งตามธรรมชาติ และที่โล่งของเอกชน ให้ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ตามแนวทิศทางลมเพื่อการถ่ายเทของอากาศ ในระดับของเมืองและระดับของพื้นที่ ซึ่งกรุงเทพมหานครจะต้องแสวงหาความร่วมมือในการหาที่ดินสร้างสวนสาธารณะเพิ่มในทุกๆ พื้นที่ หรือขอความร่วมมือภาคเอกชนกำหนดหมู่อาคารให้ไม่บังทิศทางลมและเพิ่มสวนสาธารณะ ในที่ดินส่วนบุคคลหรือในสถานที่ของหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

เมืองที่น่าดู

การจะปรับปรุงให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่น่าดู ตามแนวพระราชดำรินั้น ต้องพิจารณากัน ในภาพรวมก่อนว่าจะกำหนดกรอบที่ต้องมองตั้งแต่ทิศทางเข้า-ออกเมือง ทั้งด้านสนามบินและเส้นทางต่อเนื่อง ทางเข้าเมืองตามเส้นทางถนน เส้นทางน้ำ ตั้งแต่ แม่น้ำเจ้าพระยาไปยังคูคลองต่าง ๆ ต้องมีคุณภาพ สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย และปราศจากมลภาวะ เช่น ฝุ่น ควัน น้ำเสีย เป็นต้น โดยมีแนวทางในการพิจารณาให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่น่าดูได้ดังนี้

๑. ความสะอาด ต้องเป็นเมืองที่มีความสะอาด ถนน ตรอก ซอย ทางเท้า ที่สาธารณะ ที่รกร้างว่างเปล่า ต้องไม่มีเศษขยะให้เห็น รวมทั้งเศษดิน หิน ทราย ด้วยการทำให้กรุงเทพฯ สะอาดน่ามองได้ กรุงเทพมหานครต้องดำเนินการดังนี้

๑.๑ จัดระบบการทิ้งขยะให้เหมาะสมและมอบนโยบายให้สำนักงานเขตจัดเก็บขยะไม่ให้ตกค้าง มีระบบตรวจสอบ และหน่วยเสริมเพื่อตรวจตราหากเกิดความไม่เรียบร้อย ต้องแก้ไขได้ทันที

๑.๒ รณรงค์ให้มีการแยกขยะโดยหน่วยงานของกรุงเทพมหานครต้องดำเนินการให้เป็นตัวอย่าง เป็นสำนักงานปลอดขยะเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นທີ່สำหรับศึกษาดูงานแก่หน่วยงานอื่น และชุมชน

๑.๓ รณรงค์ให้ประชาชนทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นทาง ไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ มีมาตรการแนะนำและจับปรับอย่างจริงจัง หากมีการฝ่าฝืน

๑.๔ รณรงค์ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง สร้างค่านิยม และวัฒนธรรมการไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะให้กับคนทุกระดับของสังคม

๒. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง ที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนได้แก่ ป้ายหาบเร่ แผงลอย สายไฟฟ้า และสายเคเบิลต่าง ๆ ตามเสาไฟฟ้าซึ่งกรุงเทพมหานครควรดำเนินการเป็นเรื่อง ดังนี้

๒.๑ ป้าย ได้แก่ ป้ายสาธารณะ ป้ายของส่วนราชการ ป้ายโฆษณาของเอกชน ซึ่งมีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก กรุงเทพมหานครนับเป็นเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ที่มีจำนวนป้ายมากลำดับต้นๆของโลก เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและทัศนียภาพ (Visual Pollution) กรุงเทพมหานครต้องกำหนดมาตรฐานการติดตั้งป้ายให้ถูกต้องเหมาะสมไม่บดบังและทำลายทัศนียภาพของเมือง โดยออกเป็นมาตรการบังคับใช้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน กำหนดกลไกทางภาษีเพื่อควบคุมขนาดของป้ายไม่ให้ใหญ่จนเกินไป

๒.๒ หาบเร่ – แผงลอย แม้ว่าหาบเร่-แผงลอยจะมีความจำเป็นต่อผู้บริโภคและเป็นเสน่ห์ของเมืองอย่างหนึ่ง แต่หากไม่กำหนดให้มีจำนวนพอเหมาะ และภาพลักษณ์ที่สวยงามแล้วก็จะทำลายทัศนียภาพเกิดความไม่น่าดูของเมืองได้ กรุงเทพมหานครจึงต้องควบคุมจำนวนจุดผ่อนผันให้มีเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนและสถานที่รวมทั้งให้มีล้างทำความสะอาดสถานที่เป็นประจำทุกวันห้ามตั้งวางอุปกรณ์ค้าขายทิ้งไว้และไม่ควรมีการปรุงอาหารที่แผงค้า ร่มและแผงค้าต้องสะอาด สีสนสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย การประกอบอาหารต้องถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

๒.๓ การจอดรถของรถโดยสารสาธารณะ ได้แก่ วินรถจักรยานยนต์ รถสามล้อ รถแท็กซี่ รถตู้ กรุงเทพมหานครต้องร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการพิจารณาสถานที่จอดรถดังกล่าวให้เป็นระเบียบเรียบร้อยโดยประสานกรมการขนส่งทางบกและกองบังคับการตำรวจจราจร กำหนดมาตรการบังคับให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยหาสถานที่ที่เหมาะสมจอดโดยต้องสอดคล้องกับจำนวนเท่าที่จำเป็นโดยต้องมีการควบคุมไม่ให้มากเกินไปจนเกิดปัญหา

๒.๔ สายไฟฟ้าและสายเคเบิลบนเสาไฟฟ้า ปัจจุบันส่วนใหญ่สายดังกล่าวจะเป็นของภาคเอกชนที่อาศัยเสาไฟฟ้าพาดสายซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เกิดความรุงรังไม่น่าดู กรุงเทพมหานคร ต้องประสานการไฟฟ้านครหลวงจัดระเบียบและออกมาตรการกำหนดมาตรฐาน ในการพาดสาย ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และกำหนดมาตรการจับ-ปรับหากละเลยฝ่าฝืน และในระยะยาวควรกำหนดแผนร่วมลงทุนนำสายไฟฟ้าและสายเคเบิลฝังท่อร้อยสายลงใต้ดิน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง โดยเก็บค่าธรรมเนียมกับเอกชนที่มาขอใช้

๓. ปราศจากมลภาวะ อันได้แก่

๓.๑ ฝุ่น สาเหตุจาก ดิน ทรายน ที่เกิดจากการก่อสร้างทั้งโครงการของรัฐและเอกชน ที่ขาดการควบคุมที่ได้มาตรฐาน ทำให้มีเศษดิน ตกหล่นในถนนและที่สาธารณะ การจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง ร้านให้เช่ารถไถ รถเกรดดิน และรถขนดิน รวมทั้งการปลุกต้นไม้ของกรุงเทพมหานครที่ขาดการควบคุมที่ดีทำให้ดินตกหล่นหรือกระจายในขณะรดน้ำต้นไม้ เศษดินและทรายเหล่านี้จะกระจายไปตามถนนและฟุ้งไปในอากาศ ทำให้กรุงเทพฯขาดความน่าดู จะเห็นได้ว่าภาพที่ถ่ายในกรุงเทพฯ จะไม่ใช่เหมือนภาพที่ถ่ายในเมืองของอารยประเทศต่าง ๆ ในแถบยุโรป หรือในประเทศญี่ปุ่น หรือสิงคโปร์ก็ตาม กรุงเทพมหานครจึงต้องกำชับเจ้าหน้าที่เทศกิจและโยธาให้บังคับการมิให้เกิดเหตุเช่นนี้ อันจะเป็นการควบคุมความไม่สะอาด และฝุ่นในอากาศได้ที่สาเหตุโดยตรง

๓.๒ ควัน อันเกิดจากการเผาขยะ กิ่งไม้ใบไม้ และอื่น ๆ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ เกิดแก๊สพิษมลภาวะในอากาศเป็นอันตรายต่อสุขภาพ บดบังทัศนวิสัยในการขับขี่ และทัศนียภาพที่ดีของเมือง กรุงเทพมหานครจึงควรรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นโทษและพิษภัยจากการเผา ต้องแนะนำการกำจัดขยะและกิ่งไม้ใบไม้โดยวิธีอื่น เช่น คัดแยก จำหน่าย หมัก หรือฝังกลบ เป็นต้น

๓.๓ น้ำเสีย กรุงเทพฯคงเป็นเมืองสวรรค์ไม่ได้หากน้ำในคู คลอง เน่าเนียง มีสีดำ มีขยะลอยเกลื่อน ส่งกลิ่นเหม็น ไหลลงแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งนับเป็นปัญหาใหญ่ที่ยากแก่การแก้ไข แต่จะบรรเทาลงได้มากหากกรุงเทพมหานครรณรงค์การไม่ทิ้งขยะและน้ำเสียลงในแม่น้ำ ลำคลอง ยิ่งไปกว่านั้นควรรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาแม่น้ำ ลำคลอง ด้วยการเทน้ำจูลินทรีย์บำบัดน้ำเสียลงในโถส้วม และบ่อพักน้ำทิ้งในบ้านของตนเองอยู่เสมอ เพื่อบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งสู่ที่สาธารณะ หรือ เทน้ำจูลินทรีย์ ในแหล่งน้ำที่เน่าเสียเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำ และในระยะยาวควรกำหนดแผนในการจัดตั้งบ่อบำบัดน้ำเสียรวมให้ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพฯ ต่อไป

เมืองประวัติศาสตร์

กรุงเทพฯ มีประวัติศาสตร์ยาวนานเป็นเวลากว่า ๒๐๐ ปี แล้วนั้น นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงสถาปนา กรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๒๕ เป็นต้นมา โดยทรงสร้างพระบรมมหาราชวัง, วัด, ป้อมและกำแพงเมือง อย่างสวยงามและมั่นคงแข็งแรง แสดงออกถึงอัตลักษณ์ยุคศรีโกสินทร์ และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ซึ่งยังคงส่งงามสมดังคำว่า “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” มาয়ังทุกวันนี้ กรุงเทพฯมหานครจะต้องปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมให้ กรุงเทพฯ เป็นเมืองประวัติศาสตร์ดังนี้

๑. เสริมสร้างความสวยงามของย่านประวัติศาสตร์ โดยปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์โดยรอบพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เช่น ถนน ทางเท้า ต้นไม้ใหญ่ และไม้ประดับ ป้ายต่าง ๆ ให้สะอาด สวยงาม คงไว้ซึ่งรูปแบบ ที่กลมกลืนกับโบราณสถานที่สำคัญที่สุดของประเทศ สอดคล้องกับอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชาติไทย แต่มาตรฐานทัดเทียมกับอารยประเทศ
๒. การปรับปรุงอาคารสถานที่ ประสานเจ้าของอาคารภาครัฐและเอกชน ปรับปรุงอาคารสถานที่โดยรอบให้สวยงามสอดคล้องกับโบราณสถานสำคัญ
๓. จัดระเบียบการทำการค้าหน้าอาคารของเจ้าของอาคาร จัดระเบียบและควบคุมหาบเร่ แผงลอย ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีจำนวนและรูปแบบที่เหมาะสมกับย่านประวัติศาสตร์
๔. ปรับปรุงสภาพและภูมิทัศน์ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และริมคลองคูเมืองเดิม ให้สวยงาม สอดคล้องกับพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งการบำบัดน้ำเสียด้วย
๕. จัดการจราจรให้เหมาะสม แก่ผู้เข้ามาใช้กิจกรรมในย่านประวัติศาสตร์นี้ โดยมีการควบคุมรถยนต์เข้าบริเวณโดยรอบพระบรมมหาราชวังและจัดให้มีระบบขนส่งมวลชนระบบรางที่ไม่ก่อมลภาวะแทนและส่งเสริมการเดินทาง โดยจัดทางเท้าให้เหมาะสม
๖. เพิ่มความร่วมมือด้วยไม้ใหญ่และไม้ประดับ เพื่อความสวยงามและส่งเสริมการเดินทาง รวมทั้งระบบขนส่งมวลชนทางบกและทางน้ำ
๗. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเพณี ซึ่งแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย โดยเน้นกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น ประเพณีสงกรานต์ กิจกรรมส่งเสริมกีฬาไทย ลอยกระทง เป็นต้น
๘. ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของไทยแก่นักท่องเที่ยว เชื่อมต่อกิจกรรมท่องเที่ยวให้สัมพันธ์สอดคล้องกันทั้งทางบกและทางน้ำ

นอกจากย่านประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์แล้วกรุงเทพฯยังมีย่านประวัติศาสตร์อื่นๆ อีกมากมาย เช่น ย่านฝั่งธนบุรี เยาวราช คลองสาน บางกอกน้อย บางรัก สัมพันธวงศ์ และแทบทุกเขต ของกรุงเทพฯ ซึ่งกรุงเทพมหานครต้องดูแลส่งเสริมย่านประวัติศาสตร์ตามเขตต่าง ๆ เหล่านี้ให้คง สภาพและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ร่องรอยของอัตลักษณ์วัฒนธรรมให้คงอยู่ให้ลูกหลานได้เห็นและ สืบทอดประวัติความเป็นมา เพื่อทราบและเข้าใจรากเหง้าของตน รวมทั้งอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดก ทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างครบวงจร โดยต้องมีการบูรณาการแผนงาน พัฒนาปรับปรุงกันโดยเฉพาะเป็นแห่ง ๆ ต่อไป

เมืองสวยงาม

กรุงเทพมหานครโดยสำนักผังเมือง สำนักสิ่งแวดล้อม สำนักการโยธา ต้องร่วมกันวางแผนรวม (Master Plan) ด้านเมืองสวยงาม โดยกำหนดความสวยงามระดับเมืองในภาพรวม กำหนดรูปแบบ ความสวยงามของเมืองต่าง ๆ ไว้เป็นแนวทาง และมาตรฐานเป็นด้าน ๆ ดังนี้

๑. ความสวยงามของเมือง

๑.๑ ป้ายแสดงอาณาเขต ควรกำหนดให้มีป้ายยินดีต้อนรับเข้าสู่กรุงเทพมหานคร โดย ออกแบบให้สวยงามตามอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกรุงเทพฯ ติดตั้งไว้ทางเข้าเขตกรุงเทพฯ ในถนนทุก มุมเมือง และป้ายระดับเขต ประสานกับสำนักงานเขตต่าง ๆ กำหนดป้ายแสดงอาณาเขตของแต่ละ เขตและตกแต่งให้สวยงามเน้นอัตลักษณ์ของเขตเป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนทราบเขตความรับผิดชอบ ของแต่ละเขตให้ชัดเจนเพื่อจะได้ทราบว่าพื้นที่นั้นๆอยู่ในความรับผิดชอบของเขตใดจะได้ติดต่อ ราชการได้อย่างถูกต้อง

๑.๒ การปรับปรุงตกแต่งอาคาร กรุงเทพมหานครต้องขอความร่วมมือ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน ที่มีอาคารบ้านเรือนริมถนน ริมแม่น้ำ ริมคลองต่าง ๆ ให้มีการปรับปรุง หน้าอาคารและบ้านเรือนของตนให้สวยงาม ทาสีอาคารใหม่ ตัดแต่งไม้ใหญ่และตกแต่งไม้ประดับ ตามสมควร หากบริเวณใดมีกลุ่มประชาชนที่เข้มแข็ง ควรมีการประชุมหารือวางแผนการตกแต่ง อาคาร บ้านเรือน ร่วมกันเพื่อความสวยงามจะได้สอดคล้องกลมกลืนกัน

๑.๓ การกำหนดเส้นขอบฟ้าของเมือง ในเขตเมืองเก่าหรือย่านอนุรักษ์ของมหานครในระดับ โลก มีการกำหนดความสวยงามของเมืองโดยดูจากเส้นขอบฟ้าต้องกลมกลืนกัน เส้นขอบฟ้า ได้แก่ เส้นแนวหลังคาของอาคารที่เรียงกันเป็นทิวแถว เช่น หากเมืองที่มีหลังคาของอาคารเป็นทรงสี่เหลี่ยม เส้นขอบฟ้าของเมืองนี้ก็มีลักษณะเป็นเส้นสี่เหลี่ยมไปทั้งเมือง ส่วนเส้นขอบฟ้าในย่านอนุรักษ์หรือ

เขตเมืองเก่าของกรุงเทพฯอย่างในเกาะรัตนโกสินทร์เส้นขอบฟ้า หรือเส้นแนวหลังคาจะเป็นทรงสามเหลี่ยมหรือหลังคาทรงไทย ดังนั้น หากกรุงเทพมหานครต้องการกำหนดเส้นขอบฟ้าของกรุงเทพฯให้สวยงามจะต้องกำหนดความสูงของอาคารให้ใกล้เคียงกัน และทรงหลังคาอาคารของเขตเมืองเก่าจะต้องเป็นทรงเดียวกันหรือใกล้เคียงกันตามมาตรฐาน การอนุรักษ์เขตเมืองเก่าของมหานครในอารยประเทศต่าง ๆ

๒. ความร่มรื่น สดชื่น และสวยงาม เมืองจะสวยงามเป็นเมืองสวรรค์ได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความร่มรื่น, สดชื่น, มีชีวิตชีวา และสวยงามไปด้วยต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงา และไม้ประดับนานาพันธุ์ นำมาตกแต่งเมืองในทุก ๆ สถานที่ ที่สามารถปลูกและตกแต่งได้ ซึ่งจะเพิ่มเติมความสวยงามของเมืองได้เป็นอย่างมากโดยเฉพาะการตกแต่งในบริเวณสำคัญๆ ได้แก่ ประตูทางเข้าเมือง (Gate Way) ถนนสายสำคัญ ๆ เช่น ถนนราชดำเนิน และถนนสายหลักต่าง ๆ สถานที่สำคัญ เช่น พระบรมมหาราชวัง พระราชวังต่าง ๆ ทำเนียบรัฐบาล รัฐสภา ศาลาสถานที่มีความสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

บทที่ ๔

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเมืองตามแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” นั้น ในพระราชดำริสทรงกล่าวถึง การดำเนินการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจราจร และการปรับปรุงกรุงเทพฯให้เป็นเมืองสวรรค์ รวมทั้งการสร้างเมืองใหม่ โดยทรงย้ำว่า

“...ถ้าช่วยกันทำจริง ๆ แล้วสำเร็จแน่”

“...และทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันทำ”

“ฉะนั้นจะอย่างไรก็ดีใจ ที่ทุกคนเริ่มเข้าใจว่าต้องร่วมมือกัน”

“...ทุกคนต้องมีหน้าที่ มีส่วนที่จะทำ...เราต้องทำ”

จากพระราชดำริดังกล่าว จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงเน้น ความร่วมมือการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และที่สำคัญคือตัวของเรา หน่วยงานของเราต้องทำด้วย ดังนั้นหากกรุงเทพมหานครจะนำแนวพระราชดำริ “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” ไปดำเนินการพัฒนาเมือง ต้องดำเนินการตามแนวทางดังนี้

เริ่มต้นที่ตนเองก่อน

กรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นองค์การบริหารงานส่วนท้องถิ่นนครหลวงเพียงหน่วยงานเดียว ต้องเริ่มดำเนินการบูรณาการ แผนงาน โครงการ ของทุกหน่วยงานภายใน ดำเนินปรับปรุงกรุงเทพฯให้เป็นเมืองสวรรค์ ทั้งด้านการจราจร และการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ดำเนินการตามมาตรการระยะสั้นหรือเร่งด่วน ให้ทุกภาคส่วนได้เห็นเพื่อจุดประกาย และเป็นการกระตุ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ตื่นตัว

กรุงเทพมหานครในฐานะที่มีหน่วยงานหลายหน่วยมีสถานที่ราชการในกรุงเทพฯ ต้องเริ่มปรับปรุงภูมิทัศน์และอาคารสถานที่ แต่ละหน่วยงานให้สวยงาม น่าดู ดำรงไว้ซึ่งประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการเผยแพร่ รณรงค์ให้ภาคส่วนอื่นและประชาชนดำเนินการ

ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน

๑. กรุงเทพมหานครต้องประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐ ในการดำเนินการปรับปรุง การจราจรให้มีประสิทธิภาพ การวางผังเมืองกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมถึงการปรับปรุงโครงข่าย ถนนด้วย โดยต้องร่วมมือกับ กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมทางหลวง จังหวัดปริมณฑล อีก ๕ จังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันพร้อม ๆ กัน และวางแผนงาน,โครงการ ดำเนินการตามแผนรวม (Master Plan)

๒. กรุงเทพมหานครต้องเชิญชวนหน่วยงานภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม ต่าง ๆ เพื่อให้การสนับสนุน ร่วมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ในทุกระดับ ทั้งวงกว้าง และเฉพาะเรื่อง หรือ เฉพาะพื้นที่เพื่อให้ทุกภาคส่วนตื่นตัว และร่วมกันปรับปรุงให้ “กรุงเทพฯเป็นเมืองสวรรค์”

๓. กรุงเทพมหานครและภาคีเครือข่ายร่วมกัน รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามตรวจสอบการปรับปรุงของภาครัฐ และ ดำเนินการปรับปรุงบ้านเรือน อาคาร และที่ดินของตนให้สะอาดสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย นามอง สอดคล้องกัน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และจราจรโล่งไว้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของแต่ละเขต ให้คงอยู่สืบไป

ต้องมีแผนงานและการบูรณาการ

กรุงเทพมหานครต้องประสานทุกภาคส่วนในการกำหนดแผนงานในแต่ละเรื่อง ได้แก่ การจราจรที่มีประสิทธิภาพ เมืองโปร่ง เมืองน่าดู เมืองประวัติศาสตร์ เมืองสวยงาม และบูรณาการว่า แผนงาน ๕ เรื่องนี้อาจจะทำกิจกรรมร่วมกันได้ โดยกำหนดเป้าหมายในเชิงพื้นที่บริเวณใด ทำเมื่อไร โดยต้องมีเป้าหมายทั้งระยะสั้น และระยะยาว เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ร่วมกัน ซึ่งสามารถติดตาม ความก้าวหน้าของผลงานได้ตามแผนที่มีระยะเวลาสถานที่กำหนดไว้ เพื่อประโยชน์ในการประสานการ ดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน โดยในระดับกรุงเทพมหานคร หน่วยงานประสานแผนควรจะเป็น สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลควบคู่กับสำนักผังเมือง และระดับพื้นที่เขตควรเป็นสำนักงานเขต เป็นผู้ประสานการดำเนินการในแต่ละพื้นที่

ต้องมีเมืองใหม่ (New Town)

ในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๗ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัส ถึง “การสร้างเมืองใหม่” ไว้ด้วย ดังเช่น

“...แต่ที่เราคิดเป็นการสร้างเมือง เพื่อที่จะเป็นตัวอย่าง...”

“ส่วนเมืองใหม่นั้นก็จะเป็นเมืองสวยงามเหมือนกันและสะดวกสบายทุกอย่าง”

“...แล้วก็เมืองใหม่นั้นก็จะเป็นเมืองสวรรค์ เหมือนกัน”

จากพระราชดำรัสทั้งสาม สามารถพิจารณาได้ว่าการสร้างเมืองใหม่ที่พระองค์มีพระราชดำรัสถึงจะเป็นเมืองใหม่ที่เป็นตัวอย่าง เป็นเมืองสวยงามและสะดวกสบายทุกอย่าง และเป็นเมืองสวรรค์เหมือนกัน ซึ่งกรุงเทพมหานครจะต้องประสานงานไปยังรัฐบาลเพื่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม การเคหะแห่งชาติ การรถไฟฟ้ามหานคร เป็นต้น เพื่อร่วมกันกำหนดการสร้างเมืองใหม่ตามแนวพระราชดำริเพื่อจะเป็นตัวอย่างของเมืองที่สมบูรณ์แบบ และรองรับสถานที่ราชการต่าง ๆ ที่ย้ายออกจากเขตชั้นในและเขตเมืองเก่า โดยจะต้องกำหนดให้เป็นแผนระยะยาว และระยะสั้น เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการ โดยจะต้องสอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต และบรรจุไว้ในแผนระดับชาติ และผังเมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อจะทำแนวทาง/แผนงาน/โครงการในการดำเนินการ (Road Map) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. **การผังเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช.** กรุงเทพฯ: เซเว่นพรีนติ้งกรุ๊ป, ๒๕๔๒

ผังเมือง, สำนัก กรุงเทพมหานคร. **เรื่องของเมือง.** กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, ๒๕๒๕

ผังเมือง, สำนัก กรุงเทพมหานคร. **๒๒๕ ปี กรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับบลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒

ผังเมือง, สำนัก กรุงเทพมหานคร. **กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์ ด้วยพระบารมีจักรีวงศ์.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับบลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔

ยุทธศาสตร์และประเมินผล, สำนัก กรุงเทพมหานคร. **แนวพระราชดำริด้านการบริหารจัดการ กรุงเทพมหานครของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับบลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร และคณะ. **กรุงเทพฯ เอกลักษณ์ไทย.** กรุงเทพฯ: สัมพันธ์การพิมพ์, ๒๕๒๘